

Kritik mot Kriminalvården, anstalten Salberga, för att intagna som velat hålla gudstjänst hänvisats till en bostadsavdelning m.m.

Beslutet i korthet: Av säkerhetsskäl hänvisade Kriminalvården, anstalten Salberga, ett antal intagna att hålla gudstjänst på en bostadsavdelning. På avdelningen vistades det även intagna som inte ville delta i gudstjänsten. I chefsJO:s beslut uttalas förståelse för att den eller de intagna som inte ville delta i gudstjänsten upplevde att de inte hade något annat val än att vara på sina bostadsrum under gudstjänsten. Genomförandet av gudstjänsten har därmed inneburit en begränsning för de intagna som valde att inte delta.

Det allmänna har en skyldighet att respektera en enskilds val att utöva religion såväl som att avstå från att göra detta. Vidare är en religiös övertygelse en privatsak som ingen mot sin vilja ska behöva redovisa inför andra. Mot den bakgrunden framstår det enligt chefsJO som direkt olämpligt att genomföra en gudstjänst på en låst bostadsavdelning där det finns intagna som inte vill delta. Anstalten får kritik för sitt agerande.

I beslutet understryks vidare att för de intagna kan möjligheten att delta i en gudstjänst i ett andaktsrum vara ett viktigt inslag för att minska de negativa följderna av frihetsberövandet. Att en gudstjänst genomförs i en andaktslokal i stället för exempelvis en produktionslokal är också en viktig del i att behandla de intagna med respekt. En sådan ordning innebär dessutom – till skillnad från om gudstjänsten genomförs på en bostadsavdelning eller i direkt anslutning till denna – att de intagna som deltar i gudstjänst inte behöver visa sin trosuppfattning för medintagna. Det betyder enligt chefsJO att om en anstalt har ett andaktsrum bör gudstjänster endast i undantagsfall hållas på någon annan plats i anstalten.

I beslutet får Kriminalvården, anstalten Salberga, även kritik för att ha ordnat verksamheten på sådant sätt att besökare har kunnat få del av integritetskänslig information om de intagna, utan att det har varit anstaltens avsikt.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 14 januari 2015, framförde AA klagomål över bl.a. på vilket sätt gudstjänster genomförts i anstalten Salberga. Han anförde i huvudsak följande:

I anstalten Salberga finns ett kapell för gudstjänster. Personalen har emellertid ansett att det är för resurskrävande att låta de intagna använda kapellet. I stället har anstalten, utan att fråga de intagna, beslutat att gudstjänster ska genomföras på bostadsavdelningen. De intagna gavs möjlighet att skriva på en lista om de

ville närvara vid gudstjänsten, och det fanns intagna på avdelningen som inte anmälde sig. Dagen för gudstjänsten kom prästen tillsammans med personal in på avdelningen och ”intog” plats i de intagnas gemensamma utrymme. De intagna (fyra av totalt åtta intagna) som inte skulle medverka i gudstjänsten ombads att gå in på sina bostadsrum och stanna där, och inte vara ute på avdelningen och störa. Gudstjänsten pågick i en och en halv timme. Under den tiden kunde de intagna som avstod från att delta i gudstjänsten inte vara aktiva på avdelningen. ”Tillställningar” som riktar in sig på en religion, tro och tillbedjan ska vara frivilliga och hållas utanför bostadsavdelningen och inte påtvingas de intagna.

Den 8 januari 2015 kom personalen in på avdelningen med en civilklädd privatperson. En intagen frågade vem denna person var och personalen uppgav att hon var från en högskola och skulle vara på anstalten i tre månader för ett ”skolprojekt”. De intagna hade inte informerats om detta i förväg och inte blivit tillfrågade om de accepterade detta. Utanför de intagnas bostadsrum finns deras namn angivna. För att skydda de intagnas identitet och integritet i samband med att utomstående befinner sig på avdelningen borde endast intagningsnummer anges invid bostadsrummen. Flera intagna på avdelningen upplevde det oanmälda studiebesöket som ett direkt övergrepp i den redan utsatta situation som de befinner sig i.

Det förekommer att frivilligorganisationer kommer till avdelningen. Nyligen uppgav personalen att de hade fått instruktioner om att de i samband med sådana besök ska befinna sig inne på avdelningen. En sådan övervakning sker inte på någon av anstaltens övriga avdelningar. Personalen har inte kunnat förklara varför de har börjat ”inkräkta” i samband med besöksgruppernas besök. Vid besöken förs besöksgrupperna genom avdelningskontoret. På en vägg på avdelningskontoret finns fotografier med namn på alla intagna. Deltagarna i besöksgrupperna har tagit del av den informationen och tilltalat de intagna med fullständiga namn. Flera intagna har blivit upprörda över att de inte har kunnat vara anonyma i samband med dessa besök.

Utredning

Anmälan remitterades till Kriminalvården för yttrande. Därefter inkom AA med kompletterande anmälan där han anförde i huvudsak följande:

Anstalten har efter hans anmälan beslutat att flytta gudstjänsterna till avdelningens produktionslokal. Detta innebär att de intagna som vill delta i gudstjänsterna måste befinna sig på sin arbetsplats under sin fritid. Det finns en församlingslokal som är avsedd för gudstjänster och som borde användas för detta ändamål. För en tid sedan kom en av kyrkans medarbetare in på avdelningen och sa att han hade hört av anstaltspersonalen att de intagne skulle sabotera för kyrkan om de kom in på avdelningen. Detta har enligt AA de intagna aldrig sagt. I samtal med intagna på andra avdelningar har det framkommit att även dessa anser att gudstjänsterna ska hållas i kyrkans lokal. Det har emellertid framkommit från

kyrkans personal att anstalten anser att det är alldeles för personalkrävande att föra de intagna till gudstjänstlokalen.

Vidare har det kommit ytterligare en oanmäld civilperson till avdelningen. Det visade sig att även den nya besökaren kom från högskolan. Denna andra person från högskolan har även utfört kriminalvårdspersonalens sysslor och kontrollerat närvaron bland de intagna. Hon har även deltagit vid dagliga visitationer m.m. Enligt AA genomförs visitationerna för att trakassera de intagna. I stället för att använda metalldetektorspadar väljer personalen att ta på de intagna. För att en kroppsvisitation ska få genomföras ska det enligt lagen finnas en skäligen misstanke.

Enligt AA har de intagna länge blivit lovade möjlighet att delta i yogaverksamhet. Anstalten har emellertid hänvisat de intagna till att genomföra verksamheten på avdelningen. Eftersom de befinner sig på avdelningen hela tiden, förutom när de befinner sig i produktionslokalen eller på promenad, har de tackat nej till detta. Övriga avdelningar ges möjlighet att delta i yoga i anstaltens sporthall. De intagna har inte heller fått den pyssel- och fritidssysselsättningen som har utlovats av anstalten, bl.a. inför alla hjärtans dag.

Även den kompletterande anmälan remitterades till Kriminalvården för yttrande. AA kom in med ytterligare en skrift som inte ledde till någon åtgärd från JO:s sida.

I sitt remissvar anförde Kriminalvården, huvudkontoret, genom chefsjuristen BB, bl.a. följande:

Sakförhållanden

Uppgifter om sakförhållandena har hämtats in från anstalten Salberga. Genom utredningen har sammanfattningsvis följande kommit fram.

AA är placerad vid anstaltens s.k. ro-avdelning. En ro-avdelning är en avdelning med färre intagna och en högre personaltäthet i syfte att kunna erbjuda mer stöd åt de intagna. På avdelningen vistas för närvarande åtta av anstaltens 234 intagna. Ro-avdelningen har ingen kontakt med övriga avdelningar.

Gudstjänster

Gudstjänster firas i första hand i anstaltens andaktsrum. När detta inte tillåts av resurs- eller säkerhetsskäl firas gudstjänst om möjligt på respektive avdelning. I förevarande ärende, vid det första tillfället, bedömdes det med hänsyn till avdelningens klientkonstellation och tillgängliga personalresurser inte säkerhetsmässigt genomförbart att fira gudstjänsten i andaktsrummet, varför gudstjänsten i stället firades på avdelningen. Uppgifterna om att intagna som inte velat delta i gudstjänsten tvingats uppehålla sig på sina bostadsrum tillbakavisas. Mot bakgrund av de synpunkter som AA framfört avseende detta firades, vid det andra tillfället, gudstjänsten i stället i produktionslokalen. Det stämmer att personal närvarar vid gudstjänsterna i syfte att upprätthålla ordning och säkerhet.

Anstalten har ingen kännedom om att personal skulle ha uttalat att intagna skulle sabotera för kyrkan. Påståendet om att det skulle råda någon konflikt mellan anstaltens personal och representanter för NAV (Nämnden för andlig verksamhet) tillbakavisas. Anstalten har inte mottagit några klagomål avseende gudstjänster från andra intagna. Såvitt avser samtal mellan intagna på AA:s avdelning och

intagna på andra avdelningar är detta inte möjligt med mindre än att man skriker från avdelningens balkong, vilket inte är tillåtet och avbryts i den händelse av personal.

Civilklädda personer

Den civilklädda person som avses i den första anmälan är en student som genomför en 15 veckors praktik vid anstalten under vilken tid hon går bredvid en vårdare. Praktikanten är inte avlönad av Kriminalvården och utför inget kriminalvårdsarbete. Praktikanten är i förväg informerad om den sekretess som råder inom Kriminalvårdens verksamhet. Det stämmer att det av förbiseende inte lämnades någon information till de intagna innan praktikanten anlände. Rutinen är emellertid att så ska ske. Personal har i efterhand svarat och informerat de intagna när de frågat om praktikanten. Den andra civilklädda person som nämns i den kompletterande anmälan är en annan student, som går samma utbildning som tidigare nämnd student, som genomför motsvarande praktik vid en annan avdelning. Den aktuella dagen var personalen på denna avdelning på möte varför studenten i stället var på AA:s avdelning. Påståendet att studenten utfört kriminalvårdsarbete tillbakavisas.

Visitationer

Anstalten tillbakavisar att det skulle ske några visitationer i syfte att trakassera intagna. Visitationer utförs på olika sätt beroende vad som eftersöks. I de fall det handlar om metallföremål genomförs visitationen med hjälp av metalldetektorspade, i andra fall genom att personal känner på den intagne.

Personalnärvaro och integritetsfrågor

I enlighet med Kriminalvårdens dynamiska säkerhetsarbete ska personalen vistas så mycket som möjligt på avdelningarna. När det är externa aktörer på avdelningen är det särskilt viktigt med närvarande personal för att upprätthålla ordning och säkerhet. Detta är lika på samtliga avdelningar. Anstalten delar inte AA:s åsikt att personals närvaro skulle inkräkta på besöksgruppernas verksamhet och tillbakavisar påståendet att ro-avdelningen särbehandlas gällande besöksgrupper.

I personalens uppehållsrum på avdelningen, dit intagna inte har tillträde, finns det en tavla med de intagnas rumsnummer, intagningsnummer, efternamn och övriga uppgifter av intresse, t.ex. specialkost. Någon fotoförteckning finns inte på tavlan. Det förekommer dock att besökare, i form av NAV, besökare från kyrkan, bibliotekarien och inhyrda aktörer i ASV (Annan strukturerad verksamhet) slussas via uppehållsrummet för att personalen kort ska kunna stämma av hur läget är på avdelningen innan de tas in.

Med anledning av händelsen på häktet i Huddinge då operatören, som bl.a. skötte hissen till promenadgårdarna, inte hade kännedom om hur de intagna med förhöjd säkerhetsklassning såg ut har anstalten emellertid ansett det nödvändigt att operatörerna, i den gemensamma operatörsplatsen, haft tillgång till bilder från kriminalvårdsregistret (KVR) på intagna med förhöjd säkerhetsklassning. Även intagna på aktuell avdelning har funnits på bild. Bilderna har placerats så att de skulle vara dolda, men det har trots detta varit möjligt för besökare att se dem varför de nu har flyttats så att endast personal kan se dem. Anstalten tillbakavisar påståendet att personal har förevisat namn och bild för besökare.

På dörrarna till de intagnas bostadsrum står det respektive intagens intagningsnummer och efternamn.

Övrigt

Yoga bedrivs i idrottshallen i mån av plats med en blandning av klienter placerade vid normalavdelningar som visat intresse. Det är stort intresse för idrottshallen och det är mycket ont om lediga tider. Klienter placerade vid ro-avdelningen kan inte blandas med övriga klienter av konstellationsskäl. Klienterna har blivit erbjudna yoga på avdelningen, i produktionslokalen samt i pingisrummet men

tackat nej till detta. De intagna har också tackat nej till att bedriva yoga på avdelningens ordinarie tid i idrottshallen.

Anstaltens ambition var att det skulle anordnas pysselverksamhet inför alla hjärtans dag. Något löfte lämnades inte. Bedömningen gjordes dock att det inte gick att få till pysselverksamheten i förhållande till övrig verksamhet och med lämplig personal, varför valet gjordes att inte genomföra denna.

Författningsbestämmelser

Av 1 kap. 4 § fängelselagen (2010:610) (FäL) följer att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Av 4 kap. 2 § FäL framgår att en intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt fysisk aktivitet och annan fritidssysselsättning.

Av 4 kap. 4 § FäL följer att en intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt utöva sin religion.

Av allmänna råd till 4 kap. 2–5 §§ FäL i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse (FARK Fängelse) framgår att tillgången till fritidssysselsättning, utbudet av massmedier, samt möjligheterna att utöva religion eller hålla förtroenderåd kan inskränkas av ordnings- eller säkerhetsskäl samt till följd av praktiska förhållanden inom Kriminalvården som t.ex. anstaltsrutiner och resurstillgång.

Av artikel 29.3 i de europeiska fängelsereglerna följer att de intagna inte får tvingas att utöva en religion eller tro, delta i religiösa gudstjänster och möten, delta i verksamhet med religiöst innehåll eller acceptera besök av religiösa företrädare för någon religion eller tro.

Av 1 kap. 20 a § FARK Fängelse (trädde i kraft 15 januari 2015) framgår att berörda intagna, inför studiebesök av utomstående, ska informeras i god tid. Besökarna får endast ges tillträde till en intagens bostadsrum efter medgivande av den intagne.

Av 35 kap. 15 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) följer att sekretess gäller inom kriminalvården för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Av 8 kap. 4 § FäL följer att en intagen får kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål om

1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne,
2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför anstalt,
3. han eller hon ska ha eller har haft ett besök utan sådan kontroll som avses i 7 kap. 2 §, eller
4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

Av 8 kap. 5 § FäL följer att en intagen får även i andra fall än som avses i 3 och 4 §§ kroppsvisiteras för eftersökande av vapen och andra farliga föremål, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

Av 23 § fängelseförordningen (2011:611) framgår följande. Vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning ska den som kontrolleras visas all den hänsyn som omständigheterna medger. Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning ska, om möjligt, utföras i närvaro av en annan person än den som genomför kontrollen.

Kriminalvårdens bedömning

En intagen ska på lämpligt sätt ges möjlighet att utöva sin religion. Det är viktigt att deltagandet är frivilligt och inte sker genom någon form av tvång. Gudstjänster i anstalten Salberga genomförs vanligtvis i anstaltens andaktsrum. Då detta, av praktiska skäl eller av säkerhetsskäl, inte varit möjligt har anstalten valt att genomföra gudstjänsten på bostadsavdelningen respektive i produktionslokalen. Såvitt avser val av lokal för att fira gudstjänst i så regleras inte detta i europeiska fängelsereglerna eller i det nationella regelverket. Kriminalvården är dock medveten om värdet i att få fira gudstjänst i en för ändamålet anpassad lokal varför så även vanligtvis sker. Om så inte är möjligt har Kriminalvården emellertid ansett det som viktigt att tillse att de intagna som så önskar får fira gudstjänst, varför andra lösningar fått tas till. Med anledning av AA:s synpunkter rörande att gudstjänsten firades på bostadsavdelningen och att intagna känt sig tvingade att antingen delta eller uppehålla sig på sina rum så valde anstalten att i stället nyttja produktionslokalen för att undvika att en sådan situation uppstod igen. Uppgifterna om att intagna som inte velat delta i gudstjänsten tvingats uppehålla sig på sina bostadsrum har tillbakavisats, liksom uppgifterna att det skulle föreligga konflikt mellan anstaltens personal och representanter för NAV. Ingen annan intagen på avdelningen har framfört några klagomål avseende gudstjänster. För det fall någon intagen trots detta känt sig tvingad att delta i gudstjänsten på bostadsavdelningen är detta självklart beklagligt.

Vad gäller de studenter som vistats på bostadsavdelningen har det åtminstone avseende den ena studenten inte i förväg lämnats någon information om detta till de intagna. Rutinen är emellertid att så ska ske varför det kan antas att det inträffade beror på ett förbiseende i det enskilda fallet. Påståendet att anstalten låtit praktikanter utföra kriminalvårdsarbete har tillbakavisats av anstalten. Kriminalvården beklagar det inträffade men har ingen anledning att anta att detta är något annat än ett förbiseende.

Såvitt avser visitationer har anstalten uppgett att inga visitationer görs i syfte att trakassera de intagna. Beroende på vad som eftersöks genomförs visitationen på olika sätt, antingen med metalldetektor eller genom att personal känner på personen. Det är av stor betydelse att den som ska kontrolleras vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning visas all den hänsyn som omständigheterna medger. Det finns inget i utredningen som talar för att så inte skett.

Kriminalvården har skyldighet att upprätthålla ordning och säkerhet i anstalterna. Personalnärvaro i samband med besök av besöksgrupper sker som en del i detta och ingår i det dynamiska säkerhetsarbetet.

Av utredningen har framkommit att det funnits bilder av intagna med förhöjd säkerhetsklassning placerade i operatörsplatsen på ett sådant sätt att besökare kunnat ta del av dem. Oaktat att så inte varit anstaltens avsikt framstår detta som olämpligt. Bilderna har nu flyttats så att de inte kan ses av besökare.

Det stämmer att de intagnas intagningsnummer och efternamn är angivna på dörrarna till bostadsrummen. Det finns inget som talar för att detta rör sig om sekretessmarkerade uppgifter. JO har i beslut (dnr 389-2012 och 1138-2013) valt att inte rikta någon kritik mot Kriminalvården med anledning av att namn och intagningsnummer angetts på dörrarna till bostadsrummen. JO har dock konstaterat att Kriminalvården, för det fall det rör sig om sekretessmarkerade uppgifter, har en skyldighet att hantera den typen av personuppgifter varsamt.

Gällande informationen på tavlan i personalens uppehållsrum har framkommit att det förekommer att besökare slussas via detta och därför rimligen kan ta del av denna information. Informationen innehåller, utöver efternamn och intagningsnummer, även information om t.ex. specialkost. Information om en intagens specialkost skulle kunna avslöja en intagens sjukdomar och religionstillhörighet. Kriminalvården har en skyldighet att värna de intagnas personliga integritet. Det är därför tveksamt om det är lämpligt att öppet visa sådan information i en lokal där besökare passerar igenom. Kriminalvården kommer därför att re-

kommendera anstalten att om möjligt placera sådan information så att den inte är direkt synlig för besökare. Det ska dock noteras att de besökare som tillåts passera igenom lokalen samtliga erinrats om den sekretess som råder inom Kriminalvården.

Kriminalvården är medveten om att alla avbrott i de intagnas vardag är välkomna och arbetar för att erbjuda de intagna distraktioner. Vad gäller möjligheterna att utöva yoga framgår att de intagna vid AA:s avdelning har erbjudits yoga i lokaler och vid tidpunkter som anstalten bedömt vara lämpligt. De intagna har valt att tacka nej till detta. Pysselverksamheten har tyvärr inte varit möjlig att genomföra.

AA kommenterade remissvaret.

Bedömning

Hållande av gudstjänst

Kriminalvården har redogjort för innehållet i den rekommendation i de europeiska fängselsreglerna som anger bl.a. att intagna i fängelse inte får tvingas att delta i religiösa gudstjänster och möten. Syftet med bestämmelsen är att värna de intagnas religionsfrihet. I fängelsereglerna anges även att intagnas rätt till tanke-, samvets- och religionsfrihet ska respekteras. Vidare framgår att verksamheten i ett fängelse ska utformas så långt det är praktiskt möjligt så att de intagna kan utöva sin religion och leva efter sin tro, delta i gudstjänster eller sammankomster som leds av erkända företrädare för denna religion eller tro, ta emot enskilda besök av sådana företrädare för sin religion eller tro och inneha böcker och annan litteratur som har med deras religion eller tro att göra.¹

Bestämmelser som avser skydda religionsfriheten återfinns även i den svenska grundlagen. I regeringsformen anges bl.a. att var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion (religionsfrihet).² Ingen får heller av det allmänna tvingas att ge till känna sin åskådning i religiöst hänseende och inte heller av det allmänna tvingas att tillhöra trossamfund.³ Religionsfriheten får inte begränsas genom lag.⁴ Liknande bestämmelser återfinns i artikel 9.1 i Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen).⁵

¹ Se artikel 29.1 och 29.2 i de europeiska fängelsereglerna.

² Se 2 kap. 1 § 6 regeringsformen.

³ Se 2 kap. 2 § regeringsformen.

⁴ Se 2 kap. 20 § 1 regeringsformen motsatsvis.

⁵ I artikeln anges att var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.

Europadomstolen har i flera avgöranden uttalat att religionsfriheten, förutom en rätt att utöva religion, även innefattar en rätt att inte behöva ha en religiös uppfattning och att inte behöva utöva en religion. Av detta följer enligt Europadomstolen en rätt för enskilda att inte behöva avslöja sin religion eller tro och att inte vara tvingad att agera på ett sådant sätt att det är möjligt att dra slutsatsen att han eller hon har en viss trosuppfattning.⁶

Det redovisade kan sammanfattas med att förutom att medborgare ska vara skyddade mot att behöva utöva religion under tvång, ska de dessutom vara skyddade från att mot sin vilja avslöja sin tros- eller livsåskådning. Det kan enkelt uttryckt beskrivas som att en religiös livsåskådning är var och ens privatsak. Detta gäller även för den som är frihetsberövad genom exempelvis en placering i en kriminalvårdsanstalt.

Det är inget i utredningen som talar för att AA och eventuella medintagna skulle ha tvingats att delta i den gudstjänst som genomfördes i bostadsavdelningens gemensamma utrymmen. Av utredningen framgår emellertid att de intagna som inte ville delta i gudstjänsten var tvungna att vara kvar på avdelningen. Anstalten har tillbakavisat AA:s påstående om att han skulle ha tvingats stanna kvar på sitt rum under gudstjänsten. Även om det råder delade meningar om vad som sagts, har jag förståelse för att den eller de som avstod från att delta i gudstjänsten under de aktuella förhållandena ansåg att de inte hade något annat val än att vara på sina rum. Genomförandet av gudstjänsten i det gemensamma utrymmet har därmed inneburit en begränsning för de intagna som valde att inte delta i den.

De bestämmelser som jag redogjorde för inledningsvis understryker det allmännas skyldighet att respektera den enskildes val att utöva religion såväl som att avstå från detta. Vidare är en religiös övertygelse en privatsak som ingen mot sin vilja ska behöva redovisa inför andra. Mot den bakgrunden framstår det som direkt olämpligt att genomföra en gudstjänst på en låst bostadsavdelning där det fanns intagna som inte ville delta i den. Jag är kritisk till anstaltens agerande i denna del.

Efter att i vart fall AA hade framfört synpunkter mot att det hölls gudstjänst på bostadsavdelningen, beslutade anstalten att flytta gudstjänsterna till avdelningens produktionslokal. I anstalten Salberga finns ett andaktsrum för gudstjänster. Av remissvaret framgår emellertid att gudstjänster av ”resurs- eller säkerhetskäl” även genomförs ute på avdelningar. Anstalten har inte närmare beskrivit vad dessa skäl kan bestå i. Det framgår inte heller om de skäl som gjorde det

⁶ Se exempelvis punkterna 37 och 41 i Europadomstolens dom av den 2 februari 2010 i målet Sinan Işik mot Turkiet (ansökningsnummer 21924/05).

nödvärdigt att hålla gudstjänst på den bostadsavdelning där AA är placerad var tillfälliga. Jag hoppas emellertid att skälen är av övergående natur och att anstalten fortsättningsvis kan erbjuda de intagna som så önskar möjligheten att delta i gudstjänster i andaktsrummet.

För de intagna kan möjligheten att delta i gudstjänster i andaktsrummet vara ett viktigt inslag för att minska de negativa följderna av frihetsberövandet. Att en gudstjänst genomförs i en andaktslokal i stället för exempelvis en produktionslokal, är också en viktig del i att behandla de intagna med respekt. En sådan ordning innebär dessutom – till skillnad om gudstjänsten genomförs på en bostadsavdelning eller i direkt anslutning till denna – att de intagna som deltar i gudstjänsten inte behöver visa sin trosuppfattning för medintagna. Detta leder enligt min uppfattning fram till slutsatsen att om en anstalt har ett andaktsrum bör gudstjänster endast i undantagsfall hållas på någon annan plats i anstalten.

Utomståendes vistelse på avdelningen

Det framgår att anstalten har en rutin som innebär att de intagna informeras innan civila personer tas in i på avdelningarna. Rutinen återfinns numera i FARK Fängelse.⁷ En sådan ordning utgör en självklar del i Kriminalvårdens skyldighet att bemöta de intagna med respekt för deras människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet. Anstalten förtjänar kritik för att inte ha informerat de intagna innan studenten påbörjade sin praktik.

Anstalten har tillbakavisat AA:s påstående om att studenten skulle ha utfört kriminalvårdsarbete. I denna del står ord mot ord och jag gör bedömningen att ytterligare utredning inte kan förväntas ändra på detta förhållande. Jag nöjer mig med att konstatera att utredningen i denna del inte ger anledning till kritik eller någon annan åtgärd från min sida.

Kriminalvården har framhållit att de civilpersoner som vistas på avdelningen har erinrats om den sekretess som gäller inom myndigheten. Trots detta vill jag understryka vikten av att en anstalt ändå är försiktig med att delge besökarna information om de intagna, och att så enbart bör ske i den utsträckning som krävs för att besökarna ska kunna utföra sina sysslor och för att deras säkerhet ska kunna garanteras. Utredningen har visat att anstalten ordnat sin verksamhet på sådant sätt att besökare har kunnat få del av integritetskänslig information om de intagna, utan att det har varit anstaltens avsikt. Jag är kritisk till detta och noterar samtidigt att myndigheten har rekommenderat anstalten att åtgärda detta.

⁷ Se 1 kap. 20 a § FARK Fängelse.

Övriga frågor

Med anledning av vad som har framkommit i remissvaret saknar jag skäl att ytterligare kommentera AA:s klagomål mot anstalten Salberga. Jag konstaterar endast att utredningen inte ger anledning till kritik eller någon annan åtgärd.

Ärendet avslutas.